

Jesuspusslet

Fanns det inte någon historisk Jesus ?

Av Earl Doherty

Del två : Vem var Jesus Kristus?

I den första artikeln undersökte jag grundligt den mystiska tystnad om Jesus från Nasaret som råder i hjärtat av den tidigaste kristendomen. Ingenting om hans mirakler eller hans apokalyptiska predikningar, inget om platserna eller några detaljer om hans födelse, verksamhet eller död, inget om hans föräldrar, hans åklagare, hans förebådare, eller om hans förrädare nämns någonsin av det första århundradets kristna brevskrivare, och den etiska förkunnelse, som liknar den Jesus framför i evangelierna, tillskrivs aldrig Jesus. Jag kallade detta ironiskt för "en tystnadens konspiration".

Men om denna tystnad betyder någonting (och det är omöjligt att acceptera den vanliga vetenskapliga bortförklaringen att de återspeglar ett allmänt "ointresse" för Jesu jordiska liv hos den kristna rörelsens tre första generationer), då borde de presentera sin egen fullständiga bild. Kan vi utifrån tystnaderna härleda en sammanhängande, enhetlig uppfattning om vad den tidigaste kristendomen verkligen var och vad den trodde på? Vem var den "Jesus Kristus" som Paulus skrev om och trodde på, om han inte var Jesus från Nasaret från de senare evangelierna?

Först måste vi förstå tidsepoken för att kunna förstå dess idéer. Efter det att Alexander den store hade erövat halva den kända världen under det sena fjärde århundradet före vår tideräkning, översvämmade det grekiska språket och den grekiska kulturen (kallad hellenism) hela den östra medelhavs världen. Inte ens judarna, som alltid motstod assimilation, var immuna mot dess influenser. Men Alexanders imperium föll snart sönder i krigande småimperier, och slutligen rullade Rom österut och påtvingade regionen sitt eget absoluta herravälde.

Det var en orolig, pessimistisk tid. Stoiker, epikuréer, platonister och andra erbjöd nya moraliska och intellektuella vägar att handskas med livet och den oförutsägbara världen. Att förstå den yttersta gudomen och att skaffa sig en personlig etik var centrala angelägenheter för alla dessa rörelser. Vandrande filosofer blev ett slags populärt prästerskap, som frekventerade marknadsplatser och folks hem. Helbrägdagörande gudar, orientalisk mystik och en hel uppsättning av magi och astrologi lades i potten för att ta i tu med en annan dimension av världens kval, nämligen den väldiga armé av osynliga andar och demoner och ödesmakter som troddes uppfylla själva atmosfären, och som plågade och förstörde mäns och kvinnors liv. Nyckelordet var "frälsning". Och för det växande antal som trodde att den inte kunde erhållas här i världen, blev det en frälsning *från* världen. Frälsningen av individen växte till en hellenistisk industri.

Många såg på judarna som utrustade med hög moral och en monoteistisk kvalitet, och hedningarna strömmade till judendomen i varierande grader av omvändelse. Men även inom judendomen fanns starka tendenser till pessimism. I århundraden hade judarna som nation sökt räddning från en lång rad erövrare, ända tills många hade blivit övertygade om att endast ett starkt gudomligt ingripande skulle kunna upprätta ett gudsrike och åstadkomma deras egen förutbestämda upphöjelse att härska över jordens länder. Sådana synsätt fanns hos en brokig skara av sekteristiska grupper, och inom var och en betraktade man sig själva som utvalda. De florerade i utkanten av judendomens huvudströmning (templet och fariséerna). Kristendomen

var en av dessa sekter, bestående av en blandning hedningar och judar, som drevs av en stark apokalyptisk förväntan om det kommande slutet eller en omvandling av världen.

Både bland judar och ickejudar fanns en glidning bort från rationalism och en vridning åt personlig uppenbarelse som den enda källan till kunskap om Gud och vägarna till frälsning. Mystik, visioner och övernaturliga andliga erfarenheter var grogrunden ur vilken nya trosriktningar och sekter växte upp. Och inga tillhandahöll ett rikare växthus för allt detta än judarna, med sina ojämförliga samlingar av heliga skrifter, från vilka man kunde lyfta ut nya insikter och sanningar om Gud och den yttersta verkligheten.

Upp på en sådan scen vid mitten av det första århundradet, och in i, vad en forskare har kallat "en sjudande massa av sekter och frälsningskulter," steg apostlar för en ny rörelse. I Galaterbrevet 1:16 säger Paulus: "[Gud valde att] i mig uppenbara sin Son, för att jag bland hedningarna skulle förkunna evangelium om honom." Paulus hävdar att han är redskapet för Guds uppenbarelse. Han predikar om Sonen, det nyligen uppenbarade medlet för frälsning, som getts till judar likaväl som till hedningar. Men är Sonen en nyss levande historisk person? Har han visat sig för världen genom sitt eget liv och gärning? Nej, för som vi såg i den första artikeln, så finns något sådant påstående varken hos Paulus eller hos någon annan tidig kristen brevöförfattare.

Sonen är snarare ett andligt begrepp, precis som Gud själv, och alla andra gudomar i tiden. Ingen av dem har någon historisk gestalt. Denna gudomliga Sons existens har hitintills varit okänd; han har varit en hemlighet, ett "mysterium", gömd hos Gud i himlen (t.ex. i Rom 16:25-27, Kol 2:2). Information om denna Son har dock varit inbäddad i Skriften. Endast i denna yttersta tid har Gud själv (genom sin ande) inspirerat apostlar som Paulus att lära - från Skriften och uppenbarelsen - om hans Son samt om vad denne gjort för mänsklighetens frälsning. Och denna Son skulle snart komma från himlen vid världens nära förestående slut.

Om vi tänker bort evangelierna, så finner vi att detta är exakt vad Paulus och de andra berättar för oss. Gud uppenbarar Kristus (som i citatet från Galaterbrevet ovan), apostlar inspirerade av Guds ande predikar om honom, de troende svarar med förtröstan. Efesierbrevet 3:3-5 visar oss huvudelementen i detta nya drama. "Kristi hemlighet, som under förgångna släktens tider icke hade blivit kungjord för människors barn [inte ens för Jesus själv tydligen], såsom den nu genom andeingivelse [gudomlig uppenbarelse] har blivit uppenbarad för hans heliga apostlar och profeter." Guds ande, den gudomliga kraft som inspirerar män som Paulus, är motorn i den nya uppenbarelsen. All kunskap kommer genom denna ande, utan minsta antydning om att något skulle ha mottagits från en historisk Jesus och hans gärningar. (I Del 1 tog jag upp att några av Paulus "ord från Herren" är uppfattade meddelanden från den andlige Kristus i himlen.)

Författarna under det första århundradet berättar aldrig om Jesu ankomst eller liv på jorden. Istället talar de om hans uppenbarelse, om hans manifestation från Gud. Första Petrusbrevet 1:20 säger: "så var förutsett om honom före världens begynnelse; men först nu i de yttersta tiderna har han blivit uppenbarad för eder skull". Författaren använder det grekiska ordet "*phaneroo*" som betyder uppenbara eller manifesteras. Och Romarbrevet 3:25 säger: "Gud har låtit hans [Jesu Kristi] blod bli ett försoningsoffer för dem som tror." Paulus använder ett verb som i detta sammanhang betyder "att förklara öppet", dvs. avslöja i allmänhetens ljus. Gud uppenbarar Kristus och det försoningsmedel som han har gjort tillgängligt för dem som tror. Andra avsnitt, som Romarbrevet 16:25, Kolosserbrevet 1:26 och 2:2, Titus 1:2-3, innehåller liknande ordalydelser om länge gömda gudomliga hemligheter som nu avslöjats. Med en

noggrann läsning ser man, att här inte finns någon Jesus som nyligen dött eller utfört några gärningar.

Det är Gud och Skriften som Paulus betraktar som källan till sin inspiration och kunskap. Läs Romarbrevet 1:1-4. Paulus har blivit kallad att predika evangeliet. Lägg märke till hur detta evangelium beskrivs. För det första var det redan i förväg utlovat genom Guds profeter, och det var evangeliet, Paulus budskap om Kristus, som har blivit utlovat i Skriften, inte Kristi liv i sig. För det andra är inte evangeliet något som Jesus predikade; det är istället Guds evangelium om sin Son. Återigen uppenbarelsepråk! Uppgifter som de i verserna 3 och 4 i Romarbrevets första kapitel (vilka vi ska undersöka senare) är delar av vad som har blivit uppenbarat, och denna information har hittats i Skriften, vilken Guds ande har inspirerat män som Paulus att läsa på ett nytt "korrekt" sätt. Jämför Första Korintierbrevet 15:3-4, som pekar rätt på Skriften som källan till Paulus doktriner om Kristus. (Fraser som "enligt skrifterna" som traditionellt uttolkas som 'fullbordad av Skriften', kan istället ha betydelsen 'som Skriften säger oss' eller 'som vi lär från Skriften'.)

Paulus och andra kristna predikanter erbjuder frälsning, men det är genom en Kristus som är en slags andlig kanal till Gud och en som har utfört en försonande handling ("hans blod ... ett försoningsoffer") i en mytisk miljö. Vi skall se både på mediet och på handlingen om en stund, men handlingen är inte en del av vad som har hänt i nuvarande tid. Det som sker nu är istället att effekterna av denna handling är avslöjade och kan börja verka: syndernas förlåtelse och garanti för återuppståndelse, "verkningsfull genom tro" på evangeliet. Allt detta är det vanliga sättet att uttrycka sig i första århundradets kristna brev, och även senare. Man förbigår helt Jesu nyligen avslutade levnadsbana, och fokuserar all uppmärksamhet på dem som är utvalda att föra ut Guds nyligen uppenbarade budskap.

Kärnan i det budskapet är Sonen. Kristendomen skulle komma att, för den västliga världen, skapa den slutliga återspeglingsen av detta centrala religiösa begrepp från den hellenistiska eran. Detta måste vi nu ta i beaktande.

Monoteism fanns inte bara i judendomen utan också i stora delar av den grekiska filosofin. Urgammalt tänkande hade kommit fram till tanken på en yttersta upphöjd Gud som hade skapat och styrde universum. Men ett problem måste lösas. Då en sådan Gud gjordes ännu mer upphöjd, mer perfekt, blev han också mer transcendent. Varje form av kontakt med den underordnade materiella världen ansågs otillbörlig och faktiskt omöjlig, och så uppkom idén att kontakten mellan Gud och världen måste ske genom någon form av mellanhand.

Den grekiska lösningen blev Logos, en slags hjälpare eller gudomlig kraft, ett utflöde av gudomen. I den mest inflytelserika tankeskolan, platonismen, var Logos Gud i förnimbar form och den som formade skapelsen. Han uppenbarade den annars otillgängliga, yttersta Guden, och genom honom - eller den, för Logos var mer en abstrakt än en personlig varelse - verkade Gud i världen. Vi känner till hellenistiska sekter som baseras på Logos.

Den judiske Guden blev aldrig riktigt så otillgänglig, men kunskap om honom och hans lag troddes ha bringats till världen av en del av honom själv kallad "Visheten". Denna figur (det är en hon) utvecklades nästan till en gudomlig varelse, en skapare och frälsare med sina egna myter om att komma till jorden - men inte i någon fysisk inkarnation. (Se Ordspråksboken 1 och 8-9, Baruk 3-4, Jesus Syraks Vishet 24 och Salomos Vishet.) I själva verket tycks det på många håll i den antika världen ha utvecklats ett begrepp om en förmedlande gudomlig gestalt

som kommer till jorden för att bringa kunskap och frälsning, men detaljer om sådana myter, speciellt från den förkristna perioden är knapphändiga och mycket omdebatterade.

Upp ur denna rika mylla av idéer växte kristendomen, en produkt av både judisk och grekisk filosofi. Dess begrepp Jesus "Sonen" växte fram ur den personifierade Visheten (med ett könsbyte), blandades med den grekiska Logos, och slogs samman med den mer personliga och mänskliga gestalten från traditionell Messiasförväntan. Kristendomen gjorde sin Kristus (det grekiska ordet för Messias) till en himmelsk gestalt som man kunde förhålla sig till, fastän han var intimt bunden till Gud själv. Till skillnad från Visheten eller Logos föreställde man sig dock att den kristne frälsaren hade genomgått ett självoffer.

Vi kan nu uppnå en klarare förståelse av Paulus "Kristus Jesus" och hans verksamhet. Det pseudopaulinska andra Timotheosbrevet berättar för oss (1:9) att Gud (!) har räddat oss genom sin nåd, "som han skänkte oss i Kristus Jesus redan före tidens början".

Det finns två nyckelfraser här. Först termen "i Kristus" (eller ibland "genom Kristus") som Paulus och andra använder hundratals gånger överallt i breven: det kan knappast ha den vidlyftiga betydelse som vissa forskare försöker att ge det - nämligen som ett slags sammanträngd referens till Jesu liv, verksamhet, död och uppståndelse. Undersök dessa termers användning i andra passager, som Efesiebrevet 1:4, andra Korintierbrevet 3:14 och speciellt Titusbrevet 3:6: "Genom Jesus Kristus, vår frälsare har han låtit Anden strömma över oss."

Sådana referenser talar inte om Jesus från Nasarets nyligen timade fysiska närvaro, på jorden. Istället är Kristus - den gudomlige, himmelske Sonen - nu närvarande på jorden i en mystisk bemärkelse, som en gestalt i den nya trosrörelsen med en nära relation till sina trosanhängare. Liksom Visheten och Logos är han det andliga mediet ("i " eller "genom Kristus") genom vilket Gud uppenbarar sig själv och sina gärningar i världen. "I Kristus" kan alltså referera till den mystiska union som Paulus ser mellan den troende och Kristus, som i andra Korintierbrevet 5:17.

Men var och när hade denna förmedlande Son utfört själva den förlossande handlingen? Detta är den sista stora frågan som vi måste undersöka.

Kristi offerdöd död var förlagd "i eviga tider," eller "före tidens början" (*pro chronon aionion*). Detta är den andra nyckelfrasen i andra Timotheosbrevet 1:9 och på andra ställen. Det som nyligen har uppenbarats är någonting som redan hade hänt utanför den normala världen av tid och rum. Detta kunde framställas som ett skeende i mytisk tid eller, som den aktuella platoniska filosofin skulle ha framställt det, ha ägt rum i den högre eviga idévärlden, av vilken den här världen, med dess evigt förändrade materia och fortgående tid, bara är en flyktig ofullständig kopia (mer om detta senare). Nyttan med Kristi försonande handling låg i nuet, genom att Gud uppenbarat den för den nya missionerande rörelsen, men själva handlingen hade utspelats i en högre gudomlig värld hos Gud. Den var helt och hållet Guds "mysterium". Blodsoffret hör, trots biografiska detaljer som i Romarbrevet 1:3-4, hemma i denna dimension.

Sådana idéer upplever vi som konstiga och till och med främmande, men de var en integrerad del av det mytologiska tänkandet i den antika världen. För att förstå dem bättre, skall vi göra en jämförelse mellan kristendomen och en annan betydelsefull religiös yttring från den grekisk-romerska världen vid denna tidpunkt. Denna jämförelse kommer också hjälpa oss att

förstå utvecklingen av idén om det kristna försoningsoffret (fastän detta inte kommer att bli fullt besvarat förrän i artikel tre).

Under hundratalet v.t. fanns i imperiet flera populära frälsningskulter s.k. "mysteriereligioner", var och en med sin egen frälsare eller gudinna t.ex. Isis, Attis och Mithras. Debatten har pendlat fram och tillbaka om tidpunkten när dessa kulter ska ha utvecklats fullt ut, och hur mycket de kan ha influerat kristna idéer, men det minsta vi kan säga är att ursprunget till de grekiska mysterierna går tillbaka till Eleusis (nära Aten) och till den grekiska guden Dionysos under den första halvan av det första millenniet f.v.t., och att kristendomen i några avseenden var ett slags judiskt uttryck för detta vitt spridda religiösa fenomen.

Alla dessa frälsargudar hade på något sätt övervunnit döden, eller utfört någon gärning vars effekter garanterade ett lyckligt liv efter detta för de invigda. Kristendomens frälsargud, Kristus Jesus, hade dött och återuppstått som en försonande handling (Första Korintierbrevet 15:3-4), och därmed gett löfte om uppståndelse och evigt liv för den troende. Denna garanti var förbunden med ett annat drag i den antika världens tänkande som var nära relaterat till platonismen: idén att saker och händelser på jorden hade sina paralleller i himlen. Detta innefattade även gudomliga gestalter, vilka tjänade som mallar för mänskliga jordiska motsvarigheter. Vad frälsargestalten företog sig i det andliga riket återspeglade erfarenheterna hos och bestämde ödet för dem som var förbundna med honom på jorden. Som exempel gavs den ursprungliga "en som liknade en människoson" i Daniels vision (Daniels bok 7:13-14) makt, ära och herravälde över jorden, av Gud, och detta garanterade att hans jordiska motsvarighet, Israels utvalda, var garanterade att motta detsamma när Guds rike hade inrättats. Kristendomens Son var alltså en mall: Kristi erfarenhet av lidande och död återspeglade människornas, men hans upphöjelse skulle på samma sätt få en parallell i deras egen upphöjelse. Som Romarbrevet 6:5 förklarar: "Ty har vi blivit ett med honom [Kristus] genom att dö som han skall vi också bli förenade med honom genom att uppstå som han."

Frälsargudarna delade också ut vissa förmåner i denna världen. De tillhandahöll skydd för demoner och missöden. Kristi tillbedjare krävde också detta av Kristus (se Kolosserbrevet och Efesiebrevet). Initiationsriter i mysteriereligionerna som innefattade typer av dop, skänkte återfödelse och förde den invigde in i en speciell relation med guden eller gudinnan. Vid Paulus dop dog den omvända i sitt gamla liv och återuppstod i sitt nya. Om detta nya tillstånd säger Paulus: "Vi är i Kristus och Kristus är i oss".

Några av frälsargudarna hade instiftat sakrament: Mithras hade, efter att ha slaktat tjuren som ett blodsoffer, ätit med solguden, och denna måltid blev den mithriska kultmåltiden, där delar liknar den kristna nattvarden. Jämförelsen ger oss innebörden av första Korintierbrevet 11:23f. Paulus refererar inte till någon historisk sista måltid, utan snarare till den ursprungliga myt som är förbunden med den kristna heliga måltiden (åtminstone i Paulus kretsar). Orden är troligen Paulus egna, eftersom han klart och tydligt hänvisar till uppenbarad kunskap "från Herren", och inte baserade på någon tradition från Jesu apostlar. Den andlige Kristus hade själv, i en mytisk tid och på mytisk plats (inkl. "på natten"), instiftat denna nattvard och uttalat orden om sin lekamen och sitt blod, vilket gav måltiden dess nuvarande betydelse. Den vanliga översättningen "arresterad" eller "förrådd" i vers 23 är styrd av senare evangelieberättelser. Den bokstavliga betydelsen av det grekiska ordet är "att räcka över" eller "överlämna", en term som vanligtvis används i samband med martyrskap. Det kan knappast betyda "förrådd" i Romarbrevet 8:32 där Gud är den handlande, eller i Efesierbrevet 5:2 där Jesus utlämnar sig själv.

Allt detta betyder inte att det inte kan finnas betydande skillnader mellan mysteriereligionernas och de kristnas idéer och ritualer, om inte annat för att de växte fram ur skilda kulturella miljöer. Grekerna hade t.ex. ingen önskan att återuppstå kroppsligen. De fann vanligtvis den idén motbjudande, och frälsning efter döden handlade om att själen befriades från den orena materien och återförenades med det gudomliga i den eviga världen. Det fanns inget behov att deras gudar skulle återuppstå på samma sätt som Jesus gjort. Det bör emellertid noteras att den tidigaste kristenheten endast föreställde sig Jesus som uppstånden i anden, uppstigen till himlen omedelbart efter döden (exempelvis Filippobrevet 2:9, Första Petrusbrevet 3:18, Hebréerbrevet 10:12 osv.) En kroppslig sejour på jorden med apostlarna kom först med evangelierna. I själva verket saknas hela påskscenariot, såsom det beskrivs i evangelierna, i det första århundradets brev.

Men hur kunde man tänka sig att all denna förlösande aktivitet av frälsargudarna, i mysteriereligionerna och kristendomen, kunde äga rum "i världen", eller till och med "i köttet", om det inte var vid en specifik historisk tid och plats? Detta är förstas mytens natur, men det beror på den syn på världen som man hade under antiken.

Antikens människor såg ingen avgörande skillnad mellan det verkliga och det övernaturliga. De två var sammanblandade. Jorden var bara ett lager i ett stapelsystem som sträckte sig från basmaterien där människorna levde, till den rena andenivån där Gud uppehöll sig. Sfärerna mellan bestod av andra delar av "världen", som befolkades av grupper av änglar, andar och demoner. Detta synsätt var speciellt framträdande i judiskt apokalyptiskt tänkande, där olika gestalter och aktiviteter inför den kommande världsundergången, lokaliserades till dessa skikt ovanför jorden.

Inte heller fungerade tiden på samma sätt på alla nivåer. I fjärde århundradet framställde den romerske filosofen Sallustius sin syn på detta sätt: "Allt detta hände inte vid någon viss tid, utan är alltid så...historien om Attis representerar en evig kosmisk process, inte en isolerad händelse i det förflutna".

Här har vi gått över till ett tankesätt, något annorlunda mot det nyss beskrivna kontinuerligt lagrade universum. Sallustius framställning är väsentligen platonisk: det som uppfattas i andakt och genom uppenbarelse på jorden är endast en ofullständig återspeglning av eviga sanningar och andliga processer i den yttersta verklighetens högre värld. Olika tidiga kristna författare visar upp olika blandningar av platonska tankar och lagrade universum, och allt detta är i sin tur ett bygge på den antika grunden av en mer primitiv mytisk syn, som fanns runt om i världen. Denna syn placerade gudomliga gestalter och skeenden i ett dunkelt ursprungligt förflutet där gudarna hade planerat och inrättat sådant som gav mening åt nutidens tro och handlingar, och av och från detta heliga förflutna kunde människorna få nytta och även försoning. Alla dessa idéer samverkade och bildade den tidens myter, och där föddes kristendomen.

För den vanlige hedningen och juden, pågick huvuddelen av universums verksamhet i det väldiga osynliga andliga rike, som började på den lägsta nivån i atmosfären och vidgades vidare uppåt genom himmelens olika lager. Här kunde en frälsargud som Mithras slakta en tjur, Attis kunde bli kastrerad och Kristus kunde bli hängd på ett träd av "den världens gud", som betydde Satan (Se Jesajas himmelfärd 9:14). Den enklaste tolkningen av Hebréerbrevet 9:11-14 är att Kristi offer utspelade sig i en ickejordisk omgivning och i en andlig tid. 8:4 talar faktiskt om för oss att han aldrig hade varit på jorden. Paulus kan i 1 Korintierbrevet 15:45f och på andra ställen tala om Kristus som "människa" (*anthropos*), men han är den ideala,

himmelska människan (en vida spridd typ av idé i den antika världen. Se Supplementärartikel nr 8: Kristus som människa) vars andliga "kropp" är förebilden för den himmelska kropp de kristna kommer att få vid uppståndelsen. För människor som Paulus hade sådana prototyper i den högre världen samma reella existens som människor av kött och blod runt omkring på jorden.

I samma bemärkelse förklarar Paulus i Romarbrevet 1 och Galaterbrevet 4, att Kristus är "av Davids säd" född under Lagen. Källan till sådana utsagor är Skriften, inte historisk tradition. De heliga skrifterna ansågs ge en bild av den andliga världen dvs. av verkligheten i himlen. Eftersom den andlige Kristus nu var identifierad med Messias, måste alla passager i Skriften som antogs syfta på Messias överföras på den andlige Kristus, även om de tolkades mytiskt eller platonskt. Många Messiasanspelningar förutsade att Messias skulle komma från Davids ätt, följaktligen påstås så i Romarbrevet 1:3 (och på andra ställen) Lägga märke till att 1:2 otvetydigt pekar på Skriften som källan till denna lärosats. (Så gör också Första Korintierbrevet 15:3-4 vad gäller källan till Jesu död och uppståndelse). Jesaja 7:14, för att ge ett annat exempel, talar antagligen om Messias som född av en ung kvinna, och därför berättar Paulus för oss i Galaterbrevet 4:4 att Kristus var "född av en kvinna". (Observera att han aldrig nämner Marias namn, eller något om denna "kvinna". Inte heller anger han tiden eller platsen för denna "födelse".) Mysteriereligionerna kanske inte hade samma mängd heliga skrifter som kunde tillhandahålla material till egna detaljerade berättelser, men myterna om frälsargudarna innehöll på samma sätt människolika element som endast kunde förstås mytiskt. Dionysos hade också blivit född i en grotta av en kvinna.

"Född av en kvinna" är mycket lik en annan fras som används nästan allmänt om Kristi gärningar, nämligen "i köttet" (*en sarki, kata sarka*). Den kan faktiskt betyda mer än "i köttets sfär" eller "i förbindelse med köttet". I sin gudomliga gestalt och hemvist kunde en gud inte lida, så därför måste han ta på sig någon mänsklig skepnad (exempelvis Filipperbrevet 2:8, Romarbrevet 8:3), hans frälsargärning måste vara ett "blodsoffer" (exempelvis Hebréerbrevet 9:22) därför att den antika världen såg detta som det grundläggande medlet för kommunikation mellan människa och gedom, och allt måste göras inom det mänskligas område. Men det kunde fortfarande ske i dessa lägre andliga dimensioner, som fanns ovanför jorden och som hade effekt på den materiella världen. Och det är faktiskt precis detta som Paulus uppenbarar/avslöjar. I första Korintierbrevet 2:8 berättar han för oss vem som korsfäste Jesus. Är det Pilatus, romarna eller judarna? Nej det är "denna världens makter som korsfäste härlighetens herre". Många forskare är idag överens om att Paulus inte syftar på den tidens makthavare utan på andar och demoniska krafter ("makter och styresmän" var standardtermen) som bebodde de lägre himmelska sfärerna, en del av "köttets" område. (Se Paul Ellingworth, *A Translator's Handbook for 1 Corinthians*, s 46: "En majoritet av forskarna anser att övernaturliga krafter avsågs här." Denna majoritet omfattar S. G. F. Brandon, C. K. Barrett, Jean Hering, Paula Fredriksen, S. D. F. Salmond, liksom Ignatius och Markion.)

Kolosserbrevet 2:15 kan knappast referera till någon historisk händelse på Golgata.

Det var i en sådan andlig, mytologisk dimension som Paulus Kristus Jesus hade blivit "inkarnerad" (jfr Hebréerbrevet 10:5) och utfört sin frälsningsgärning. Sådan var också den tidlösa hemlighet som Gud hade hållit gömd under långa tider och först nyligen uppenbarat för visionärer som Paulus. Och allt skulle avslöjas i Skriften, i det nya sättet att läsa den. Det är mycket svårt för oss att få grepp om detta mytiska sätt att tänka, eftersom vi inte har någon motsvarighet i vår vetenskapliga och prosaiska tid. Detta är en av de stora stöttestenarna för att förstå och acceptera teorin om Jesus som en myt.

Det finns några få passager i breven som tycks tala om en nyligen inträffad ankomst av Kristus, i synnerhet i Galaterbrevet 3 och 4. Men i 3:23 och 25 betonar Paulus att det är "tron" som nu har kommit, medan vers 24 ordagrant, trots en vanlig missledande översättning, "leder oss till Kristus", vilket kan betyda att sätta sin tro till Kristus. I 3:19, är tanken, att det är hedningarna som tillhör Kristus (vers 29). I själva verket kan alla anspelningar på Kristi ankomst och sändandet av Kristus förstås i betydelsen: den just nu av Gud uppenbarade Kristus. (I fallet Galaterbrevet 4:4-6 specificerar vers 6 att det är Sonens ande som har sänts in i de troendes hjärtan) De första kristna uppfattade Kristi ankomst som en ytterst reell och aktiv närvaro i världen, där Kristus talade genom dem själva. Detta är säkert betydelsen i avsnitt som första Johannesbrevet 5:20, "Vi vet också att Guds son har kommit," och Hebréerbrevet 9:11 och 26.

Och förmodligen också Efesierbrevet 2:17, som är speciellt intressant. "Han har kommit med budskap." Men vad var innehållet i detta budskap? Istället för att ta tillfället i akt och referera till några av Jesu predikningar i evangelierna, citerar författaren Jesaja. Alla första århundradets dokument, liksom senare brev som Barnabas brev, visar att den enda informationskällan om Jesus var Skriften. Första Petrusbrevet 2:22-23, med dess beskrivning av Kristi föredömliga lidanden, är helt enkelt en sammanfattning av Jesaja 53. Skriften är inte en profetia över den kristna händelsen, utan dess förkroppsligande. Sonen bor i skrifternas andliga värld. Skriften är Guds fönster till den osynliga sanna verkligheten.

Referensen till Pontius Pilatus i första Timotheosbrevet 6:13 dyker upp i en grupp pastoralbrev, som kritiska forskare i allmänhet inte anser vara skrivna av Paulus utan tillkomna under det andra århundradet. Nämnandet av Pilatus kan därför vara en reflex av den framväxande idén om en historisk Jesus. Det kan vara samtida med, eller lite senare än Ignatius, som är den förste författare vid sidan om evangelierna, som anger att Jesus dog under Pilatus. Emellertid kan denna referens också vara en interpolation (ett senare inskott) Mer än en forskare har påpekat att den har problem med att passa in i sammanhanget, och det finns många indikationer i Pastoralbreven på att det fortfarande handlar om en icke-historisk person. (Se Appendix till Supplementärartikel nr 3: Vem korsfäste Jesus? för en granskning av dateringen av Pastoralbreven och frågan om första Timotheosbrevet 6:13.)

En annan mer uppenbar interpolation är Första Tessalonikerbrevet 2:15-16, den enda anspelning på att judarna bär skulden för Jesu död som man kan hitta hos Paulus eller någonstans i Nya testamentets brev. Praktiskt taget alla forskare är överens om att den kommer från en senare tid, därför att det innehåller en omisskännlig allusion till Jerusalems förstörelse (en senare händelse), och för att den skiljer sig från det sätt Paulus i andra fall uttrycker sig om sina landsmän.

Slutligen, från Galaterbrevet 1:19 kommer traditionen att Jakob var ett av Jesu syskon, men uttrycket "Herrens broder" kan istället referera till Jakobs tidigare position som överhuvud för Jerusalems broderskap. Apostlar överallt (ex Sostenes i första Korintierbrevet 1:1) kallades "bröder", och de 500 som mottog visionen om den andlige Kristus i Korintierbrevet 15:6 var knappast allihop släkt med Jesus. Uttrycket "bröderna (...) i Herren" i Filippierbrevet 1:14 ger en tydlig fingervisning till hur Galaterbrevets fras ska förstås. Å andra sidan är det inte omöjligt att uttrycket startade som en marginalanteckning som senare infogades i texten. Någon senare skrivare, kanske när det andra århundradets paulinska skrifsamling blev till och efter att Jakobs syskonrelation till Jesus hade etablerats, kan ha velat klargöra för läsaren att

Paulus refererade till Jakob den rättfärdige och inte till evangeliets apostel Jakob. (För fullständig diskussion om den här versen se Reeder Feedback Set 3.)

Innan vi fortsätter till evangelierna i nästa artikel måste en fråga besvaras. Var och hur började kristendomen? Den traditionella synen är naturligtvis att den började i Jerusalem bland de tolv apostlarna som en reaktion på Jesu död och uppståndelse. Men detta är ohållbart, och inte bara på grund av frånvaron av en historisk Jesus.

Inom en handfull år efter Jesu stipulerade död, finner vi kristna församlingar runt hela östra Medelhavet, vars grundare är okända. Rom hade judiska kristna redan på 40-talet, och en senare kyrkoman (Ambrosiaster på 300-talet) anmärkte att romarna hade trott på Kristus även utan hjälp av predikningar från apostlarna. Paulus kan omöjligen tillgodoräknas alla kristna centra runt i imperiet. Många existerade redan innan han kom dit. Inte heller förmedlar Paulus någon känsla av att det bedrevs en livlig och vitt spridd missionerande verksamhet av Jerusalemkretsen runt Petrus och Jakob. (Detta kommer först med Apostlagärningarna.)

En slags kristen tro, som senare förklarades som kättersk, gnosticismen, föregick grundandet av den ortodoxa tron och kyrkan i stora områden som norra Syrien och Egypten. Den variation av kristna uttryck och konkurrensen under första århundradet, som uppenbaras i dokument både i och utanför Nya Testamentet, är sannerligen helt oförklarlig om allt utgick från en enkel missionerande rörelse som startade från en enda källa. Vi hittar ett överflöd av radikalt skilda ritualer, doktriner och tolkningar av Jesus och hans frälsande roll, några till och med utan Jesu död och uppståndelse!

Paulus möter rivaler jämt och ständigt som blandar sig i hans arbete och vars åsikter han försöker bekämpa. De "falska apostlar" han smädar i andra Korintierbrevet 10 och 11 "förkunnar en annan Jesus" och dessa är verkligen inte från Petrus grupp. Se Supplementärartikel nr 1: Apollos av Alexandria och det tidiga kristna apostolatet. Var kommer de alla ifrån och varifrån har de fått sina idéer?

Svaret faller sig naturligt: Kristendomen föddes på tusentals platser i den fruktbara jordmånen av hellenism och judendom. Den är framsprungen ur många oberoende församlingar och sekter, och uttryckte sig med stor variation av lärosatser. Vi ser denna variation i allting, från Paulus till skrivelser från den s.k. Johannes församling, från det unika Hebréerbrevet till icke-kanoniska dokument som Salomos Oden, samt ett stort antal gnostiska texter. Allt var ett uttryck för den nya religionsfilosofin om Sonen, och på den filosofin skapades en apostolisk rörelse fylld av visionär inspiration och studier av Skriften, vilken eggades av övertygelsen att Guds rike var nära.

Vi måste ha klart för oss att "Jesus" (Yeshua) är ett hebreiskt namn som betyder frälsare, ordagrant "Yahweh frälser". I kristendomens begynnelse refererar namnet inte till en mänsklig individ utan (liksom termen Logos) till ett begrepp: en gudomlig, andlig gestalt som är förmedlaren av Guds frälsning. "Kristus", den grekiska översättningen av det hebreiska "Messias", är också ett begrepp, som betyder den av Gud smorde (fastän berikad med många tillagda bibetydelser). I judiska sekteristiska kretsar runtom i imperiet, som inkluderade både judar och hedningar, kan dessa namn ha haft en bred användning. Tron på någon form av andlig smord frälsare - Kristus Jesus - låg i luften. Paulus och Jerusalems broderskap var helt enkelt en manifestation av detta vitt spridda fenomen, om än en viktig och troligen mycket inflytelserik sådan. Senare, i sin egen mytbildande process, kom denna grupp av missionärer att betraktas som grundare av hela rörelsen. Artikel 3 skall visa hur alla dessa skilda riktningar drogs ihop av Jesus från Nasaret, som fick liv först genom evangelierna.